

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านนาคูหา จังหวัดแพร่

จันจิรา แก้วอ่อน^{1*}, ภูวเดช ธนิกานนท์¹ และ สมกมล รุกวีธรรม¹

Tourism Potential Assessment of Ban Nakhuha, Phrae Province

Chanchira Kaeo-on^{1*}, Puwadej Thanichanon¹ and Somkamon Rukveratham¹

¹ Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240

*Corresponding author: fernchanchira2015@gmail.com

Received: August 24, 2022; Revised: October 5, 2022; Accepted: October 12, 2022

บทคัดย่อ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง และการท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นนโยบายหนึ่งของประเทศในการกระจายรายได้และบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรทั้งในมิติทางพื้นที่และมิติทางชนชั้น งานวิจัยนี้ทำการประเมินศักยภาพสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านนาคูหา จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยววิถีชุมชน ในจังหวัดแพร่ ซึ่งจัดเป็นเมืองรอง โดยใช้วิธีการสำรวจภาคสนาม และการใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน ในการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า บ้านนาคูหา มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว โดยมีจุดเด่นในเรื่องความสวยงามของทิวทัศน์และธรรมชาติ การได้พักผ่อนหย่อนใจ และความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนข้อเสนอแนะในการส่งเสริมศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา คือ การประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเข้าถึงได้มากขึ้น และการเพิ่มบริการร้านอาหารในหมู่บ้านที่สามารถนั่งรับประทานได้ ส่วนงานวิจัยที่ต่อยอดด้านการท่องเที่ยวควรเป็นการวิเคราะห์ถึงความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้บ้านนาคูหาที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวสูงอยู่แล้ว ต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยว, บ้านนาคูหา, แพร่

¹ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240

Abstract

Promotion of tourism in less-visited areas and community-based tourism have been ones of Thailand's policies for income distribution and inequality alleviation in both dimensions of space and social class. This study assessed the potential of being tourist attraction of Ban Nakhuha village, Phrae province. Ban Nakhuha is directed as a community-based tourism village in Phrae, one of the less-visited provinces. Methods of data collection included field observation and questionnaire with 30 sampled tourists.

The results show that Ban Nakhuha has potential of being a tourist attraction in the high level in all 3 assessed dimensions: tourism attraction, accessibility and facilities. Its best potential aspects include the beauty of nature and scenery, nice recreation, and uniqueness. Recommendations for improving the tourism potential of Ban Nakhuha include public relations to make it better well known and accessible as well as improving restaurants or food service in the village. Whist further research for developing the tourism in Ban Nakhuha can be the analysis of sustainability of its tourism management so that the village, which already has high potential of being a tourist attraction, will move towards sustainable tourism.

Keywords: Tourism Potential, Ban Nakhuha, Phrae

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อประเทศไทย ทั้งในด้านการพัฒนาและด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยการท่องเที่ยวสร้างความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ถนน โทรคมนาคม เป็นต้น ส่วนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาจากการเข้ามาจับจ่ายใช้สอย ของนักท่องเที่ยว การจ้างงานและการสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น การขนส่ง ที่พัก อาหาร หรือการนำเที่ยว จึงเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ส่วนในด้านสังคม การท่องเที่ยว ช่วยลดความแตกต่างระหว่างภูมิภาค ผ่านการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คน ทำให้มีโอกาสได้รู้จักและทำความเข้าใจกัน จึง ส่งผลต่อความสมานฉันท์ของคนในชาติ (ทิพวรรณ พุ่มมณี, 2544)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตลอด โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น จาก 14.58 ล้านคนในปี พ.ศ.2551 เป็น 38.17 ล้านคนในปี พ.ศ.2561 คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 10.10 ต่อปี ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี พ.ศ.2561 นี้สูงเป็นอันดับ 4 ของโลก สร้างรายได้แก่ประเทศกว่า 2.94 ล้าน ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ต่อมาในปี พ.ศ.2562 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มเป็นกว่า 39.7 ล้าน คน เมื่อรวมกับการท่องเที่ยวของคนไทยสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้มากถึง 3.01 ล้านล้านบาท (กองเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวจะมีความสำคัญและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมากมหาศาล แต่นักท่องเที่ยว ก็กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเท่านั้น โดยสถิติรายได้ต่อหัวจากการท่องเที่ยวของปี พ.ศ.2559 พบว่า กรุงเทพฯ เป็นอันดับ 1 มีรายได้ถึง 552,979 บาทต่อหัว รองลงมาคือภูเก็ต 351,695 บาทต่อหัว เชียงใหม่อยู่ในลำดับ 4 มีรายได้ 95,317 บาทต่อหัว แต่เมื่อไปถึงลำดับที่ 10 คือประจวบคีรีขันธ์กลับเหลือเพียง 36,825 บาทต่อหัวเท่านั้น (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2560) ต่อมาในปี พ.ศ.2561 พบว่า การท่องเที่ยวยังคงจำกัดอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลักเท่านั้น โดย รายได้จากการท่องเที่ยวจากจังหวัด กรุงเทพฯ ภูเก็ต และชลบุรี รวมกันเท่ากับร้อยละ 65 ของรายได้จากการท่องเที่ยว

ทั้งหมด (นิชาภัทร สุรวัฒนานนท์, 2562) ข้อมูลเหล่านี้แสดงถึงการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ว่ายังกระจุกตัวอยู่ในไม่กี่จังหวัดเท่านั้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่มากขึ้น

การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวจำนวนมากจนเกินความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดผลกระทบทางลบต่าง ๆ ตามมา เช่น ค่าครองชีพสูงขึ้น สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม (อารยา จันทรสกุล, 2561) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถูกทำลาย ปัญหาด้านขยะมูลฝอย (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในเมืองท่องเที่ยวเองด้วย เพราะผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมักเข้าสู่กลุ่มทุนจากภายนอกมากกว่าประชาชนในท้องถิ่น (สุมาลี ไชยศุภรากุล, 2547) และเมื่อพิจารณาตามระดับชั้นรายได้ของประชากรแล้ว พบว่า เมื่อรายได้ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 1 บาท กลุ่มที่รวยที่สุดจะมีรายได้เพิ่มขึ้น 46 สตางค์ ในขณะที่กลุ่มที่จนที่สุดจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียง 3 สตางค์ รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวจึงมีส่วนทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมสูงขึ้น (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2560)

รัฐบาลได้มีมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560 – 2564) คือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง รวมถึงการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อกระจายรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยว อันนำไปสู่การบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรทั้งในมิติทางพื้นที่และมิติทางชนชั้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) ผ่านนโยบายและโครงการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2561 – 2564 (กรมการท่องเที่ยว, 2561) การจัดทำโครงการ “เมืองรอง ต้องลอง” แคมเปญชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต Amazing Thailand Go Local (กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) เป็นต้น ส่วนการท่องเที่ยววิถีชุมชนก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลใช้เป็นแนวทางในการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเช่นกัน เพราะเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชนเอง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2561)

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีมาตรการสนับสนุนการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งความรู้ทางภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวและเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ ก็จัดเป็นองค์ความรู้และเครื่องมือที่สามารถจัดการ การวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) และสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2552) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวได้หลากหลายประการ เช่น จัดทำฐานข้อมูลและการบริการ การสำรวจสถานที่ท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การทำแผนที่ท่องเที่ยว เป็นต้น (ณรงค์ พลธิราช, 2556) ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวจัดว่ามีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งในขั้นตอนการสำรวจ การวิเคราะห์ และการวางแผน (ปานทิพย์ อัฒนาพินิช, 2559)

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของสถานที่หนึ่งหรือแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง ก็จัดเป็นการนำความรู้ทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเช่นกัน โดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเป็นการวิเคราะห์ลักษณะที่มีอยู่เดิมของแหล่งท่องเที่ยวว่ามีคุณค่าและความพร้อมต่อการดึงดูดใจและเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปเที่ยว (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, 2550) โดยพิจารณาจากคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, 2529) ซึ่งผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้นต่อไปได้ ว่าควรส่งเสริมในด้านใด หรือปรับปรุงในด้านใด เพื่อส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นที่นิยมหรือดึงดูดใจต่อการมาเที่ยวมากขึ้น

จังหวัดแพร่ จัดเป็นเมืองการท่องเที่ยวเมืองรองที่มีนโยบายพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว ตามแผนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ในแผนการพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2561 – 2565 ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564 เล่ม 2 กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดแพร่, 2564) ซึ่งหมู่บ้านนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยววิถีชุมชน ตั้งแต่การเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2560 และจัดว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านจากการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความสำเร็จทางการท่องเที่ยวแก่บ้านนาคูหา

งานวิจัยนี้จึงประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านนาคูหา ซึ่งเป็นการต่อยอดการศึกษาต่อจากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวบ้านนาคูหาที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการมาแล้ว (จันจิรา แก้วอ่อน, 2565) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ทำให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้ของการท่องเที่ยวบ้านนาคูหา ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา รวมถึงเป็นกรณีศึกษาต่อการพัฒนาท่องเที่ยววิถีชุมชนในหมู่บ้านอื่น ๆ ได้ด้วย อันสอดคล้องกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองและการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวและให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างงานและรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา

พื้นที่ศึกษา

บ้านนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ที่พิกัดละติจูด $18^{\circ} 7' 41.36''\text{N}$ และลองจิจูด $100^{\circ} 19' 8.41''\text{E}$ ทางทิศตะวันออกของจังหวัดแพร่ บนถนนทางหลวงหมายเลข 1024 ห่างจากสถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดแพร่เป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร ดังที่แสดงในรูปที่ 1 อาายุชุมชนที่มีการบันทึกคือประมาณ 136 ปี แต่อายุตามการเล่าขานมากกว่า 300 ปี

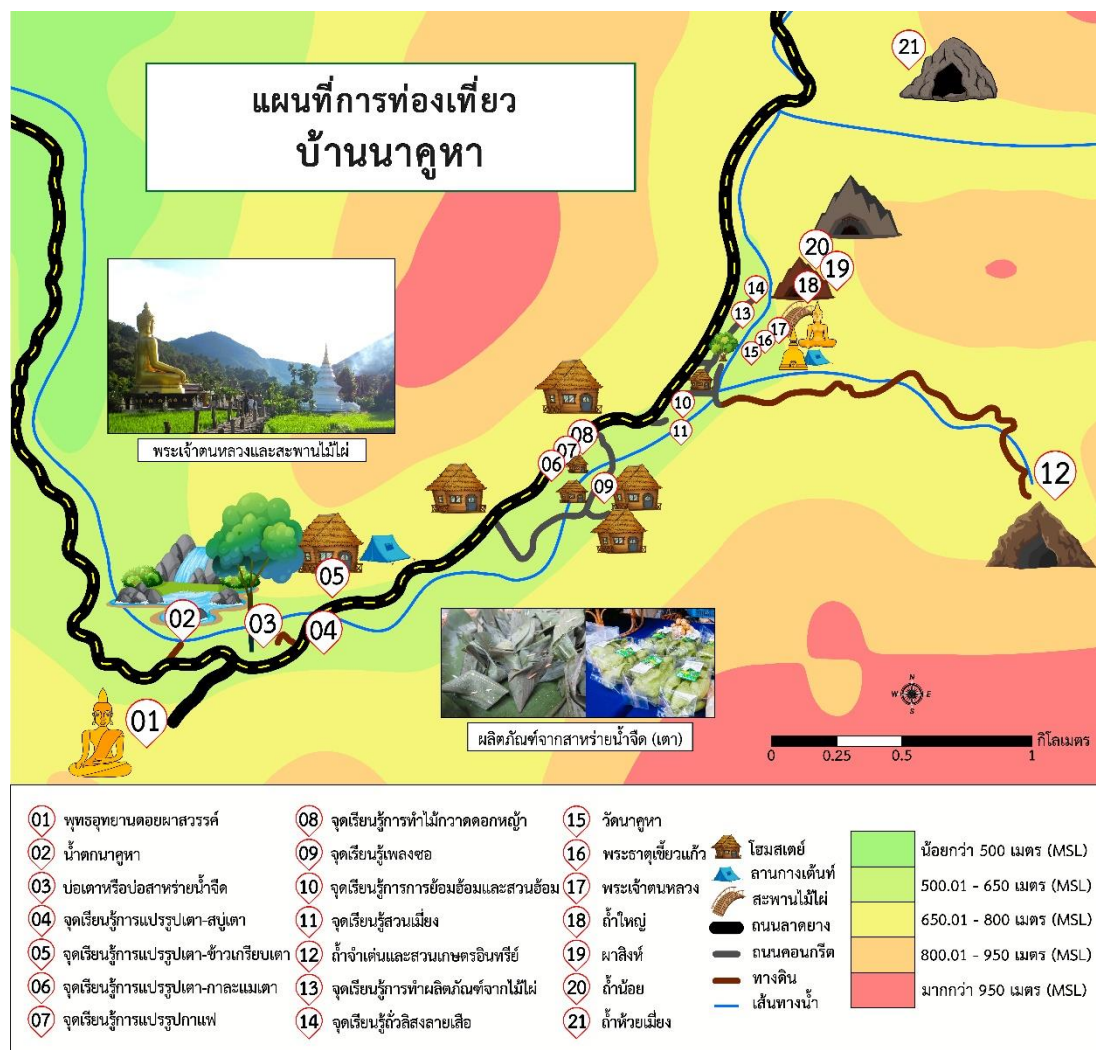
รูปที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านนาคูหา จังหวัดแพร่

สภาพภูมิประเทศของบ้านนาคูหา เป็นหุบเขาในบริเวณภูเขาสูงในแนวเทือกเขาแพร่-น่าน ซึ่งมีความสูงกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีลำน้ำแม่แคมไหลผ่าน ภูมิอากาศแบ่งออกเป็นมรสุม 3 ฤดู โดยฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงมิถุนายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ซึ่งจะมีฝนตกชุกถึงประมาณ 116 มิลลิเมตรต่อเดือน และฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ และมีอากาศหนาวถึงประมาณ 8.2 องศาเซลเซียสโดยเฉลี่ย (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2561; กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดแพร่, 2564)

บ้านนาคูหาที่มีพื้นที่บางส่วนที่ได้รับการจัดสรรเป็นพื้นที่ใช้สอยในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แคม ประมาณ 1,600 ไร่ เมื่อรวมกับพื้นที่หมู่บ้าน ทำให้บ้านนาคูหาที่มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,000 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สวน ที่เหลือเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่นา และพื้นที่ไร่ ประชากรในปี พ.ศ.2561 มีจำนวน 504 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 225 หลังคาเรือน (ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน, 2562) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การปลูกเมี่ยง การทำนา การทำสวนผลไม้ การปลูกสาหร่ายน้ำจืดหรือเตา (ภาษาท้องถิ่น) (จอมพจน์ คชสาร และคณะ, 2559)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนาคูหา มีทั้งหมด 29 แห่ง ดังที่แสดงในรูปที่ 2 โดยแบ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 7 แห่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ 3 แห่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและเทศกาลงานประเพณี 9 แห่ง และทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อจุดประสงค์เฉพาะ 10 แห่ง โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ (1) วัดนาคูหา ซึ่งมีพระพุทธรูปเมตตามงคลศิริมุนีประธานาธิบดีบรมศาสดา (พระเจ้าตนหลวง) เป็นพระพุทธรูปปางฉันทโลกสมอ ศิลปะแบบเชียงแสนสิงห์หนึ่งแบบประยุกต์ สูง 11 เมตร หน้าตักกว้าง 7 เมตร (2) สะพานไม้ไผ่ (ข้าวแตะ) ซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวนิยมมาบันทึกภาพร่วมกับนาขั้นบันไดและพระเจ้าตนหลวง ที่ประดิษฐานไว้บริเวณต้นสะพานไม้ไผ่ ทั้งยังเป็นจุดที่ใช้สำหรับการตักบาตรเทโวโรหณะ (3) ประเพณี

ตักบาตรเทโวโรหนะบนสะพานไม้ไผ่ ซึ่งจัดในวันแรม 1 หรือ 2 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นทัศนียภาพที่งดงาม เป็นเอกลักษณ์ และทำให้บ้านนาคูหาได้รับความนิยมเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น (4) บ่อเตา เป็นบ่อสำหรับต้มน้ำจืดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (5) จุดเรียนรู้การแปรรูปเตา-ข้าวเกรียบเตาและจุดเรียนรู้การแปรรูปเตา-กอละแม่อันเป็นการนำเตาหรือสำหรับต้มน้ำจืด มาแปรรูปเป็นกอละแมเตา และข้าวเกรียบเตา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้รับความนิยม และ (6) ผาลิงห์ เป็นผาลิงปูน ที่เป็นจุดชมวิวของบ้านนาคูหา มีระดับความสูง 735 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (จันจิรา แก้วอ่อน, 2565)

รูปที่ 2 แผนที่การท่องเที่ยวบ้านนาคูหา (ที่มา: จันจิรา แก้วอ่อน, 2565)

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากงานวิจัยของ ฉัตรสมฤณ พิชัยกมลฉัตร (2550) ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี และงานวิจัยของกรวรรณ สังขระ และคณะ (2555) ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยนำตัวชี้วัดในงานวิจัยดังกล่าวมาดัดแปลงและรวบรวมให้กระชับขึ้น และจัดกลุ่มตามศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประเด็นศักยภาพหลักตามที่วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2529) ระบุไว้ แต่ละด้านมีตัวชี้วัด 11, 9 และ 14 ตัวตามลำดับ รวมเป็นตัวชี้วัดในการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของงานวิจัยนี้มีทั้งหมด 34 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว

- 1.1 ความสวยงามของทิวทัศน์และธรรมชาติ
- 1.2 การได้พักผ่อนหย่อนใจ
- 1.3 ความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว
- 1.4 การมีกิจกรรมที่น่าสนใจ
- 1.5 การมีกิจกรรมที่หลากหลาย
- 1.6 การได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.7 การมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีความโดดเด่น
- 1.8 การได้รับความรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
- 1.9 การได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- 1.10 การได้รับความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ
- 1.11 ภาพรวมความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว

2. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- 2.1 สภาพถนนที่มายังแหล่งท่องเที่ยว
- 2.2 การมีทางเลือกที่หลากหลายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว
- 2.3 การมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย
- 2.4 สิ่งบริการบนเส้นทางมีเพียงพอ เช่น สถานีบริการน้ำมัน ร้านอาหาร
- 2.5 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม
- 2.6 ระยะทางจากสถานีขนส่งมายังแหล่งท่องเที่ยว
- 2.7 บริการขนส่งสาธารณะที่ไปถึงแหล่งท่องเที่ยว
- 2.8 ฤดูกาลที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้
- 2.9 ภาพรวมของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว

- 3.1 การมีที่จอดรถที่เพียงพอและไม่มีปัญหาในการจอด
- 3.2 การมีสถานที่นั่งพักผ่อนที่เพียงพอและใช้งานได้ดี
- 3.3 การมีที่พักแรมที่เพียงพอ ถูกสุขลักษณะและติดต่อได้สะดวก
- 3.4 การมีร้านค้าที่เพียงพอและมีสินค้าที่หลากหลาย ครบถ้วน มีคุณภาพ มีการบริการดี
- 3.5 การมีอาหารที่เพียงพอและมีอาหารที่หลากหลาย ครบถ้วน มีคุณภาพ มีการบริการดี
- 3.6 การมีไฟฟ้าและน้ำประปาที่เพียงพอและสะอาด
- 3.7 การมีห้องสุขาที่เพียงพอ สะอาดและเข้าถึงได้ง่าย
- 3.8 การมีถังขยะที่เพียงพอ ไม่ล้น สะอาด และเป็นระเบียบ
- 3.9 การมีสัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตใช้งานได้ดี
- 3.10 การให้บริการข้อมูลนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์มีความละเอียดชัดเจน

- 3.11 การจัดการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว
- 3.12 การจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 3.13 การจัดการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว
- 3.14 ภาพรวมสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว

แต่ละตัวชี้วัดกำหนดค่าคะแนนไว้ที่ 1 ถึง 5 คะแนนซึ่งหมายถึง คะแนนศักยภาพ จากต่ำมาก (1 คะแนน) ต่ำปานกลาง สูง และสูงมาก (5 คะแนน) ตามลำดับ

ส่วนวิธีการเก็บข้อมูล ใช้ 2 วิธีหลัก ได้แก่ การใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว และการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Sampling) จำนวน 30 คนที่มาเที่ยวบ้านนาคูหา โดยสอบถามข้อมูลทั้ง 3 ด้านของเกณฑ์การประเมิน ในรูปแบบของคะแนน 1 – 5 คะแนนตามระดับศักยภาพที่นักท่องเที่ยวเห็นสมควร โดยจำนวนตัวอย่าง 30 คน ประเมินจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่บ้านนาคูหาประมาณวันละ 150 คน (จากการประมาณของผู้ใหญ่บ้าน) จึงคิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน ส่วนการสำรวจภาคสนามเก็บข้อมูล 2 ด้าน คือ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว การเก็บข้อมูลทั้ง 2 วิธีดำเนินการในเดือนตุลาคม 2563

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับคะแนนของนักท่องเที่ยวทั้ง 30 คนถูกนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวชี้วัด แล้ววิเคราะห์ข้อมูลรวมการสำรวจภาคสนาม แล้วประเมินโดยผู้วิจัย ออกมาเป็นระดับคะแนน 1 – 5 ของศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละตัวชี้วัด ยกเว้นตัวชี้วัดด้านสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่ใช้คะแนนเฉลี่ยจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว มาปัดเศษเป็นคะแนนสรุป ทั้งนี้ ในการประเมินด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว มีแนวทางการประเมินคะแนนของแต่ละตัวชี้วัดอย่างละเอียดตามที่ระบุในเอกสารรายละเอียดของเกณฑ์ระดับคะแนนของตัวชี้วัดศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเข้าถึงได้ทาง <http://drive.google.com/drive/folders/1HW7WUSOfEHXn5VLJ4Bafe-B9pykdJbSG?usp=sharing>

ผลการศึกษา

การประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ซึ่งได้ผลการประเมินในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ประเมินจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ผลการประเมินดังตารางที่ 1 โดยศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาโดยรวมอยู่ในระดับสูง และระดับศักยภาพในทุกเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับสูงขึ้นไปทั้งสิ้น ด้านที่มีระดับศักยภาพสูงมาก ได้แก่ ความสวยงามของทิวทัศน์และธรรมชาติ การได้พักผ่อนหย่อนใจ และความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 3 ด้านนี้จึงถือเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวบ้านนาคูหา

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	คะแนน เฉลี่ย	คะแนน สรุป	ระดับ ศักยภาพ
1. ความสวยงามของทิวทัศน์และธรรมชาติ	0.50	4.60	5	สูงมาก
2. การได้พักผ่อนหย่อนใจ	0.68	4.50	5	สูงมาก
3. ความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่ง ท่องเที่ยว	0.63	4.50	5	สูงมาก
4. การมีกิจกรรมที่น่าสนใจ	0.81	4.03	4	สูง
5. การมีกิจกรรมที่หลากหลาย	0.92	3.67	4	สูง
6. การได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	0.78	4.13	4	สูง
7. การมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีความโดดเด่น	0.69	4.27	4	สูง
8. การได้รับความรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และการ อนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	0.83	3.93	4	สูง
9. การได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ของคนในชุมชน	0.73	4.13	4	สูง
10. การได้รับความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ	0.94	3.50	4	สูง
11. ภาพรวมความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	0.71	4.33	4	สูง

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ประเมินจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ประกอบกับการสำรวจ
ภาคสนาม ซึ่งได้ผลการประเมินดังตารางที่ 2 โดยบ้านนาคูหา มีศักยภาพด้านการเข้าถึงอยู่ในระดับสูง สำหรับ
ทุกตัวชี้วัด โดยสภาพถนนเป็นถนนลาดยาง 2 เลน มีระยะทางห่างจากตัวเมืองแพร่ 25 – 30 กิโลเมตรซึ่งจัดว่า
ไม่ไกลนัก สามารถเข้าถึงได้ด้วยการใช้รถส่วนตัว การเช่ารถ (ราคา 200 – 250 ต่อวัน สำหรับรถจักรยานยนต์)
และการเหมารถ 2 สองแถวจากสถานีขนส่งจังหวัดแพร่หรือสถานีรถไฟเด่นชัย (ราคาไป – กลับ 1,000 บาท)
ซึ่งเป็นบริการขนส่งสาธารณะที่ไปถึงบ้านนาคูหาได้ การเดินทางสามารถไปได้ทุกฤดูกาล แต่ควรหลีกเลี่ยงช่วงที่
ฝนตกหนัก ระหว่างทางมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน และมีสิ่งบริการต่าง ๆ เช่น สถานีบริการน้ำมัน ร้านอาหาร ร้าน
ซ่อมรถ ร้านค้า อยู่พอสมควร กล่าวโดยรวมได้ว่า การเข้าถึงบ้านนาคูหาสามารถทำได้ค่อนข้างง่ายและสะดวก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	คะแนน เฉลี่ย	คะแนน สรุป	ระดับ ศักยภาพ
1. สภาพถนนที่มายังแหล่งท่องเที่ยว	0.93	3.97	4	สูง
2. การมีทางเลือกที่หลากหลายในการเดินทางมายังแหล่ง ท่องเที่ยว	1.02	3.70	4	สูง
3. การมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ง่าย	0.96	3.97	4	สูง
4. สิ่งบริการบนเส้นทางมีเพียงพอ เช่น สถานีบริการน้ำมัน ร้านอาหาร	1.07	3.63	4	สูง
5. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความ เหมาะสม	0.78	4.27	4	สูง
6. ระยะทางจากสถานีขนส่งมายังแหล่งท่องเที่ยว	–	–	4	สูง
7. บริการขนส่งสาธารณะที่ไปถึงแหล่งท่องเที่ยว	–	–	4	สูง
8. ฤดูกาลที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้	–	–	4	สูง
9. ภาพรวมของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	0.83	4.17	4	สูง

หมายเหตุ: ข้อ 6-8 ไม่มีการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากประเมินจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงไม่มีคะแนนเฉลี่ย

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ประเมินจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ประกอบกับการสำรวจภาคสนาม ได้ผลการประเมินดังตารางที่ 3 โดยบ้านนาคูหามีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับสูงเกือบทุกตัววัด กล่าวคือ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเพียงพอ (เชิงปริมาณ) อยู่ในสภาพที่ดี และมีการให้บริการที่ดี (เชิงคุณภาพ) สามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้

อย่างไรก็ตาม ในด้านการให้บริการเกี่ยวกับอาหารนั้น แม้ว่าคะแนนเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวจะเป็น 3.83 หรือระดับสูง แต่การสำรวจภาคสนามบ่งชี้ว่า การให้บริการทางอาหารยังไม่หลากหลายนัก ส่วนใหญ่เป็นของฝาก และผักผลไม้ตามฤดูกาล ทั้งยังมีข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวให้เพิ่มอาหารที่อร่อย ไม่แพง และหาซื้อได้ง่าย รวมถึงร้านอาหารที่สามารถนั่งรับประทานอาหารได้ ผู้วิจัยจึงประเมินศักยภาพในด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านห้องสุขา และการนำเที่ยว ได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยจากนักท่องเที่ยวต่ำกว่าด้านอื่น ๆ จึงเป็นจุดที่อาจนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ส่วนด้านที่ได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยจากนักท่องเที่ยวสูงกว่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การรักษาความปลอดภัย และการรักษาความสะอาด จัดเป็นจุดเด่นที่สะท้อนถึงการจัดการที่ดีของบ้านนาคูหา

ตารางที่ 3 ผลการประเมินศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	คะแนน เฉลี่ย	คะแนน สรุป	ระดับ ศักยภาพ
1. การมีที่จอดรถที่เพียงพอและไม่มีปัญหาในการจอด	0.91	4.17	4	สูง
2. การมีสถานที่นั่งพักผ่อนที่เพียงพอและใช้งานได้ดี	0.79	4.17	4	สูง
3. การมีที่พักแรมที่เพียงพอ ถูกสุขลักษณะและติดต่อได้สะดวก	0.80	3.90	4	สูง
4. การมีร้านค้าที่เพียงพอและมีสินค้าที่หลากหลาย ครบถ้วน มีคุณภาพ มีการบริการดี	0.87	3.83	4	สูง
5. การมีอาหารที่เพียงพอและมีอาหารที่หลากหลาย ครบถ้วน มีคุณภาพ มีการบริการดี	0.83	3.83	3	ปานกลาง
6. การมีไฟฟ้าและน้ำประปาที่เพียงพอและสะอาด	0.91	3.93	4	สูง
7. การมีห้องสุขาที่เพียงพอ สะอาดและเข้าถึงได้ง่าย	0.82	3.77	4	สูง
8. การมีถังขยะที่เพียงพอ ไม่ล้น สะอาด และเป็นระเบียบ	0.74	4.07	4	สูง
9. การมีสัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตใช้งานได้ดี	0.78	3.87	4	สูง
10. การให้บริการข้อมูลนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์มีความละเอียดชัดเจน	0.88	3.67	4	สูง
11. การจัดการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	0.53	4.30	4	สูง
12. การจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว	0.57	4.43	4	สูง
13. การจัดการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	0.55	4.33	4	สูง
14. ภาพรวมสิ่งแวดล้อมความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว	0.61	4.37	4	สูง

สรุปและอภิปรายผล

ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาในด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวจัดว่าอยู่ในระดับสูงขึ้นไปในทุกตัวชี้วัด ซึ่งรวมถึงความน่าสนใจของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม อันสะท้อนถึงความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวในบ้านนาคูหา ตามผลที่ได้จากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาก่อนแล้ว (จันจิรา แก้วอ่อน, 2565) ซึ่งบ้านนาคูหาที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวครบทั้ง 4 ประเภทตามที่ ตามที่ ปานทิพย์ อัดมนวนิช (2559) ได้จัดไว้ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี และทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อจุดประสงค์เฉพาะ อยู่ในหมู่บ้านเดียว

จุดเด่นของศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจที่อยู่ในระดับสูงมากด้านหนึ่ง คือ ความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว โดยจากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่า เอกลักษณ์ของบ้านนาคูหาคือ สะพานไม้ที่ทอดผ่านทุ่งนาขั้นบันได ท่ามกลางขุนเขา ไปถึงวัดนาคูหาที่มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ ก่อเกิดเป็นทัศนียภาพที่งดงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่อื่น ๆ ดังที่แสดงในรูปที่ 3 นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์จากเตาหรือสาหร่ายน้ำจืดธรรมชาติ เป็นผลิตภัณฑ์ประจำหมู่บ้านด้วย ซึ่งการมีเอกลักษณ์โดดเด่นนั้น จัดเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยว

ชุมชนประสบความสำเร็จ ตามที่ พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553) กล่าวไว้ ศักยภาพในการมีเอกลักษณ์ของบ้านนาคูหา จึงเป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับความสำเร็จในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาที่ปรากฏอยู่ด้วย

รูปที่ 3 ทศนียภาพสะพานไม้ที่ทอดผ่านทุ่งนาขึ้นบันไดไปถึงวัดนาคูหาและจุดชมวิวดาสิงห์

ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยรวมของบ้านนาคูหาจัดว่าอยู่ในระดับดีทั้ง 3 ด้าน โดยนอกจากด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวตามที่อธิบายไปแล้ว ด้านการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกก็อยู่ในระดับดี จึงสะท้อนถึงความพร้อมของบ้านนาคูหาในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับที่ พยอม ธรรมบุตร (2549) กล่าวถึงความสำคัญของการขนส่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกรวดเร็วและปลอดภัย เช่นเดียวกับความสำคัญของสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่ทั้ง กรวรรณ สังขกร และคณะ (2555), จุฬามาศ ไชยศรี (2536) และเทิดชัย ช่วยบำรุง (2552) ล้วนแต่ระบุให้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว 2 ด้าน คือ การเพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเข้าถึงได้มากขึ้น และการเพิ่มบริการร้านอาหารในหมู่บ้านที่สามารถนั่งรับประทานได้ การปรับปรุงใน 2 ด้านนี้จะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านนาคูหาให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นได้

ในด้านวิธีการดำเนินการวิจัยนั้น งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน ประกอบกับการสำรวจภาคสนาม ซึ่งจำนวนตัวอย่าง 30 คน อาจจกัว่าน้อย เมื่อเทียบกับงานวิจัยของ ฉัตรฤณ พิชัยกมลฉัตร (2550). ซึ่งใช้ตัวอย่างนักท่องเที่ยวถึง 350 คน ในการประเมินศักยภาพและวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี หรืองานของ ศิริจรรยา ประพุดติกิจ (2553) ซึ่งใช้ตัวอย่างนักท่องเที่ยว 60 คน ตัวแทนภาครัฐ 24 คน ตัวแทนภาคเอกชน 24 คน และตัวแทนประชาชนท้องถิ่น 24 คน ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ดังนั้น งานวิจัยต่อยอดในอนาคตอาจพิจารณาเพิ่มจำนวนตัวอย่างนักท่องเที่ยว และเพิ่มการเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงเพิ่มการเก็บข้อมูลในหลาย ๆ ช่วงเวลาของปี เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ตัวชี้วัดด้านศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ แม้จะใช้ตัวชี้วัดถึง 34 ปัจจัย ใน 3 ด้านคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจัดว่ามีความครอบคลุมแล้วก็ตาม แต่ในงานวิจัยต่อยอดยังสามารถเพิ่มปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านค่าใช้จ่ายที่ละเอียดขึ้น รวมถึงเพิ่มวิธีการถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัย ดังที่ ฉัตรฤณ พิชัยกมลฉัตร (2550) ใช้ในการประเมิน

ศักยภาพและวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้สามารถประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างละเอียดและครอบคลุมมากขึ้น

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า บ้านนาคูหา มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวบ้านนาคูหาในปัจจุบัน (พ.ศ.2563) ที่ถือว่าประสบความสำเร็จ จากการมีนักท่องเที่ยวสูงถึงประมาณ 5,000 คนต่อเดือน ตามการประมาณของผู้ใหญ่บ้าน (หมู่บ้านยังไม่มีกำนันที่สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ) งานวิจัยที่ต่อยอดถัดไปจึงสามารถวิเคราะห์ถึงความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังเช่นงานของ ภักธรณกุลย์ เตียไพบูลย์ (2557) ที่วิจัยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนบ้านหัวนอนวัด เพื่อนำการท่องเที่ยวของบ้านนาคูหาไปสู่วิถีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยิ่งขึ้นต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา จัดว่าอยู่ในระดับสูง ทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว โดยมีจุดเด่นอยู่ใน 3 ประเด็นคือ ความสวยงามของทิวทัศน์และธรรมชาติ การได้พักผ่อนหย่อนใจ และความเป็นเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว โดยสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ สะพานไม้ (ซัวแตะ) ยาว 200 เมตรที่ทอดคดโค้งไปตามทุ่งนาชั้นบันได ท่ามกลางขุนเขา ทอดยาวถึงวัดนาคูหาที่มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ ก่อให้เกิดเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม นอกจากนี้ เอกลักษณ์ที่สำคัญยังรวมถึง จุดชมวิวดาสิงห์ที่สูง 735 เมตร และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสาหร่ายน้ำจืดธรรมชาติหรือเตา (ภาษาท้องถิ่น) อันเป็นผลิตภัณฑ์ประจำหมู่บ้านด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ในการพัฒนาศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านนาคูหา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเข้าถึงได้มากขึ้น และการเพิ่มบริการร้านอาหารในหมู่บ้านที่สามารถนั่งรับประทานได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการต่อยอดและพัฒนางานวิจัยคือ การวิเคราะห์ถึงความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน โดยในเชิงวิธีการอาจเพิ่มจำนวนและประเภทตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามหรือผู้ให้ข้อมูล และเพิ่มการถ่วงน้ำหนักแก่ปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งการวิเคราะห์ถึงความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อบ้านนาคูหาที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวสูงอยู่แล้ว ต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2561). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561–2564. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.

กรมอุตุนิยมวิทยา. (2561). สถิติปริมาณฝน จำแนกรายจังหวัด และสถานีตรวจอากาศ เป็นรายเดือน พ.ศ.2561.

สืบค้นจาก http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3vEVf8hKOKoJ:statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_21_65_TH_.xlsx+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th.

กรวรรณ สังขกร, นางสุรีย์ บุญญานุพงศ์, จันทร์จิตร เขียรศิริ, กฤษณา พุ่มเล็ก และ กาญจนา จีรัตน์. (2555). รายงานวิจัย เรื่องการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สถาบันวิจัยสังคม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *Tourism economic review รายงานสภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว* (ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ.2562).
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดแพร่. (2564). *บรรยายสรุปจังหวัดแพร่ ปี พ.ศ.2564*.แพร่: สำนักงานจังหวัดแพร่.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดแพร่. (2564). *แผนการพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2561 – 2565 ฉบับ ทบทวนพ.ศ. 2564 เล่ม 2*.แพร่: สำนักงานจังหวัดแพร่.
- กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). Tourism... Go Local ชุมชนเติบโต เมืองไทยเติบโต. *จุลสารวิชาการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (TAT Review)*, 4(2), 4–10.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *Tourism economic รายงานสภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว Review COVID-19 กับผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย* (ไตรมาส 1/2563).
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จอมพจน์ คชสาร, และ ธนวิทย์ แสงสง. (2559). ศักยภาพของชุมชนเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษานานาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (สารนิพนธ์วิชาการจัดการชุมชน). มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – แพร่ เถลิงพระเกียรติ, แพร่.
- จันจิรา แก้วอ่อน. (2565). การสำรวจและทำแผนที่การท่องเที่ยวบ้านนาคูหา จังหวัดแพร่. *การประชุมวิชาการ (Proceedings) ทรัพยากรธรรมชาติ สารสนเทศภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 6 (NatGen 6th)*, วันที่ 24 – 25 กุมภาพันธ์ 2565 (น. 279 – 291). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฑามาศ ไชยสร. (2536). การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตภูมิศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- ฉัตรมฤณ พิชัยกมลรัตน์. (2550). *การประเมินศักยภาพและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต). สาขาภูมิศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ พลธิราช. (2556). ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร*, 36(2), 235–248.
- นิชาภัทร สุวัฒน์นันท์. (2562). *การท่องเที่ยวกับบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย สีไรจำเป็นหรือสีไรตัวจริง?*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_29Oct2019.aspx.
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2544). *การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทิดชัย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2561). EIC: Overtourism ไทยจะรับมืออย่างไร? *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-195138>.
- ปานทิพย์ อัดมณพานิช. (2559). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). *องค์ประกอบของการท่องเที่ยว* [เอกสารประกอบการเรียนการสอน]. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- ภัทรธนกัลย์ เตียไพบูลย์. (2557). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยอนวัด ตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2560). ท่องเที่ยวไทย อาณิสสส์ถวนหน้า. *มติชนออนไลน์*.
สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_740965.
- วิวัฒน์ชัย บุญยักดิ์. (2529). ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม. *จุลสารการท่องเที่ยว (ฉบับเดือนตุลาคม)*, 4, 31-38.
- วิวัฒน์ชัย บุญยักดิ์. (2550). ศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ศิริจรรยา ประพุดติกิจ. (2553). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราดเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน. (2562). *สถิติจำนวนประชากรและบ้าน*.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) และสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2552). *ตำราเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน).
- สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>.
- สุมาลี ไชยสุรารกุล. (2547). *คนทุกซ์เมือง เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน วิถีไทย เกื้อกูลอย่างยั่งยืน. *จุลสารวิชาการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (TAT Review)*, 4(3), 52-57.
- อารยา จันทรสกุล. (2561). *Overtourism ผลกระทบและแนวทางการจัดการเพื่อความยั่งยืน*.
สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Southern/ResearchPaper/Overtourism.pdf>.